

Lịch sử quá trình phát triển sản xuất hàng hóa ở các dân tộc, các quốc gia cho thấy từ sớm hay muộn đều bắt đầu từ nông nghiệp rồi dần chuyển sang công nghiệp và ngày nay đang tiến lên cơ khí hóa, tự động hóa. Gắn với quá trình này là sự phát triển ngày càng mạnh mẽ và đa dạng của công nghiệp chế biến.

Các hoạt động chế biến đã xuất hiện từ rất sớm. Những sản phẩm đầu tiên như vải bông, đồ da, rượu nho ... và đồ gia vị đã được người sản xuất thực hiện ở Hy Lạp từ thế kỷ thứ V trước công nguyên.

Trải qua hàng chục thế kỷ, cùng với sự phát triển nhanh chóng của lực lượng sản xuất, công việc chế biến sản phẩm đã ngày càng hoàn thiện và trở thành ngành công nghiệp.

Từ những năm 70 của thế kỷ XX trở lại đây trên thế giới, vị trí và vai trò của công nghiệp chế biến được nhấn mạnh, coi nó là một biểu hiện của sự phát triển công nghiệp ở trình độ cao và là điều kiện bảo đảm hiệu quả của việc sử dụng tài nguyên và trao đổi thương mại trong nước và quốc tế.

Có thể hiểu công nghiệp chế biến là một bộ phận của công nghiệp bao gồm các ngành sản xuất ra hàng tiêu dùng và hàng chế tạo. Đó là việc thực hiện các hoạt động bảo quản, giữ gìn, cải biến và nâng cao giá trị sử dụng của các loại nguyên liệu đầu vào thông qua các quá trình cơ - nhiệt - hóa tạo ra sản phẩm mới đáp ứng nhu cầu thị trường, tăng khả năng tiêu thụ và đưa lại hiệu quả kinh tế cao.

Việc phát triển công nghiệp chế biến dù ở một quốc gia đi trước hay ở các quốc gia đang phát triển (Việt Nam hiện nay) đều tuân theo những quá trình có tính quy luật chung sau đây - sự phát triển của phân công lao động xã hội mà tiền đề là năng suất lao động nông nghiệp đạt tới mức đủ cung cấp những tư liệu sinh hoạt cần thiết cho toàn xã hội, trong đó có cả những người phi nông nghiệp.

Xu hướng có tính quy luật nêu trên biểu hiện:

- Một là, phát triển công nghiệp chế biến gắn với phát triển nông, lâm, ngư nghiệp và các ngành khai thác. Biểu hiện này nói lên rằng:

- Muốn phát triển công nghiệp chế biến, trước hết phải phát triển nông, lâm, ngư nghiệp và các ngành khai thác. Đây là khu vực sản xuất và

cung cấp nguyên liệu và vật liệu đầu vào cho các hoạt động chế biến.

- Trong điều kiện năng suất nông nghiệp chưa cao thì phát triển công nghiệp chế biến lại kích thích và thúc đẩy phát triển nông, lâm, ngư nghiệp và khai thác vì công nghiệp chế biến mở rộng thị trường tiêu thụ cho khu vực này

- Tạo sự gắn bó hữu cơ giữa vùng cung cấp nguyên liệu với khu vực chế biến thông qua thị trường từ đó thúc đẩy nhau cùng phát triển

- Hai là, công cụ lao động chuyển từ người sản xuất tự tạo sang ngành

dựng các cơ sở chế biến.

- Trình độ kỹ thuật và tay nghề của đội ngũ lao động.

- Đặc tính của nguyên liệu đầu vào.

- Qui mô sản xuất và khai thác nguyên liệu.

- Sức tiêu thụ của thị trường tiêu dùng.

Gắn với xu hướng trên là xu hướng biến đổi cơ cấu giá trị trong sản phẩm chế biến theo hướng phần của nguyên liệu và lao động chân tay giảm xuống tương đối so với lao động trí tuệ, lao động kỹ thuật cao.

- Bốn là, phát triển công nghiệp chế biến theo hướng sử dụng tổng hợp các nguyên liệu có liên quan đến sản phẩm cuối cùng. Đây là xu hướng tiến bộ, bắt nguồn từ:

- Trình độ kỹ thuật, công nghệ sử dụng cho chế biến đã đạt tới trình độ nhất định.

- Đòi hỏi ngày càng cao của thị trường tiêu dùng.

- Cạnh tranh gay gắt trong nền

kinh tế mà lợi nhuận là động lực chi phối.

Xét về góc độ lịch sử của xu hướng này có thể xem như kết quả của sự tiến hóa của xã hội loài người (xem hình 1: từ thế giới tự nhiên sang thế giới công nghệ).

- Năm là, phát triển công nghiệp chế biến trong sự gắn bó hữu cơ với các ngành kinh tế khác, kể cả các ngành thuộc kết cấu hạ tầng và dịch vụ.

Sự liên hệ giữa công nghiệp chế biến với các ngành kinh tế quốc dân khác thể hiện qua hình sau (xem hình 2: sợi dây liên hệ giữa công nghiệp chế biến với các ngành kinh tế)

Trên đây là những xu hướng có tính quy luật của quá trình phát triển công nghiệp chế biến. Tổng hợp các xu hướng trên cho thấy công nghiệp chế biến luôn vận động cùng với quá trình hiện đại hóa nền kinh tế. Trình độ phát triển của công nghiệp chế biến là thước đo quan trọng đánh giá trình độ phát triển kinh tế của một nước.

Việc nhận thức xu hướng này là đặc biệt quan trọng, nhất là đối với Việt Nam ta đang trong quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa nền kinh tế quốc dân, để tìm ra con đường thích hợp nhằm rút ngắn giai đoạn phát triển và khoảng cách so với các nước khu vực và thế giới ■

PHÁT TRIỂN CÔNG NGHIỆP CHẾ BIẾN NHỮNG XU HƯỚNG CÓ TÍNH QUI LUẬT

Thạc sĩ VŨ ANH TUẤN

tiểu thủ công chế tạo và phát triển lên trình độ cao bằng máy móc do ngành cơ khí đảm nhận. Do phân công lao động xã hội phát triển theo đó công cụ sản xuất phát triển từ thủ công -> bán cơ giới -> cơ giới -> tự động hóa quá trình -> tự động hóa toàn bộ.

- Ba là, phát triển công nghiệp chế biến đi từ sơ chế là chủ yếu tiến tới lấy tinh chế là chủ yếu. Năm nhân tố sau làm xuất hiện xu hướng này.

- Khả năng về tài chính để xây